

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
түндүктүктүгөн

1965 ч.

АВГУСТ

25

СРЭД

№ 200 (6217).

Өртөө 2 көп.

„Зонд-3“ — октаргайның дески болбаазыраңгай разведчи

СССР-нің Эртеменер академиязынга парлалга конференциясы

Айным арты талазын космос-тан чурукка тырттырар дооскан чорукту кижини космосту ший-гээли алырчыга чыга шыгаргай салымшын кылдыр бугу дегенге уктелген көргөн. Август 23-те СССР-нің Эртеменер академия-зынга болган совет болгаш даш-тым журналистерниң парлалга

конференциясы ол болушунга холбаштырар. Аңаа көскү эрте-менер, астрономдар болгаш ас-трофизиктер киришкен. СССР-нің Эртеменер академиязынын прези-денти М. В. Келдыштың чыга-зы чылган журналистер чымы-биле уктаган.

Эртемениң хаялары хемчээл чок калбарган дээрин ол чугаалаан. Чер чогууну космос делеминин физиказын дугайында, плане-талар аразынын срезданын, Хүн-нүң херседенишкенин, плане-таларның физиктиг бот боту-мез-дериниң дугайында чугула мез-лелер алыр. Космос кораблье-спутниктериниң башкарган кай-гамчык ужулушкуну боттан-га.

Айме, биске чоок турар плане-таларга совет космос ракеталары-нын баштайгы салым ундурруш-кунери чугула үе-чада болган. Хей чус чылдарың дургуу-ла Айны шийилчирлерге ачуу-ла-ла фотограф болгаш өскө-дөө херекселерин аймагалар келген. Оларын дузун-биле Айны Чер-ден көстүр кезинин кырын-ын дугайында чогуур мездери-алыры чедип алдыган.

Айны Черден көстүр кезинин кырын шийилчирлер арганы берген ол бугу мездери хей чус чылдар-нын иштинде даап болушкуну болуп алып келген оон көзүлөс кезини шийилчирлерге ачуу-ла-ла талазы-биле чогуула берген дээрин академик дедилген. Айны көзүлөс талазынын тур-гузуун дугайында ол чөүшөк гипотезтерин ундурп турган. Ол

гипотезтерин чер кырында бар херекселер-биле хынаар арга-жар-турган. Оон ужурунда чүгө Ай-ны шийилчирлерге эвес, харин ба-за бугу астрономия эртемениң чаа үе-чадын космос ракеталары аймагалар болгаш күчүлүг ший-иле методтары-биле оуну чөс-сөт-лөз.

Эртемен талазы-биле дегерен-гей информация алыр болгаш оуну аймагалар чымыл турар деп, академик айткан.

„Зонд-3“ станциянын салым ун-дур уезин болгаш оон ужу-лушкунуң траекториязы 1959 чылда тырттырмай арткан. Ай-нын көзүлөс кезин уң станция Айны чогуунга чоруп турган үе-зинде орук айым-биле чурукка тырттырар алып кылдыр шийил алган. Оон мун километр хире ырак хемчээлде черден чурукка тырттырар.

„Зонд-3“ автоматтыг станция-дан дамчыдып берген фотоуру-ктар боттарынын шынарынын тал-азы-биле алыр. Чер кырында об-серваторияларга алдынганы Ай-нын көстүр талазынын дээр чуруктарында херек кырында ту-лаа чок болуп турарын академик Келдыш дедилген. Ам Айны арты талазында тырттырмай чер барык аргаал. Бугу дегенге астрономия болгаш чогуура-биле аналдаар болгаш шийилчир көр-укурал байлак материалдарын алыр.

Планеталар аразынын „Зонд-3“ деп автоматтыг станциязы ам Черден болгаш Хүнден мрай бээр

дээрин профессор А. И. Лебе-динский журналистерге айткан. Ам станция Черден 7 мил-дон километр ырак хемчээлде чер-ден чоруп турар. „Зонд-3“ деп стан-циянын салым ундурлары болгаш Айны чурукка тырттырар ший-ил алган байдалдары эртеменер тайылбырлаан.

„Зонд-3“ иштинге боттан-гай информация алыр болгаш хандырылганын айттырарын инженер Ю. К. Ходарев тайыл-бырлаан.

СССР-нің Эртеменер академия-зынын чынында Астрономия чо-вүлелиниң даргасынын оралакчы-нын физика-математика эртеменер-нин доктору А. Г. Масискин Ай-нын көзүлөс талазынын чаа чы-нуруктарын шийилчир көргөни-ни баштайгы түнсилерин парлалга конференциянын киржикчиле-ринге таныштырган.

Хоочун астроном академик А. А. Михайловтун түнсилерин журна-листер кичээлдегиди диньяан. Айны көстүр болгаш көзүлөс талазынын аразында илерет-тинген мыгдаларын ханы анали-зин ол кылган. Айны арты тал-азынын чаа совет чуруктары болгаш оон кырын тургузуун дугайында болгаш мыла бар аны-зы-буру бугу мездери укталган үлөсүнн дугайында айтты-рыларын илереттерге бисте ды-ка чогуула турар дээрин академик мезделген.

Оон дараазында журналистер-нин айттырларына эртеменер харылаан. (СЭТА)

Агитацияның дээштиг, чугула хевири

Партия организацияларынын ажалчы чоннарын ортузунга чо-руула масса-политиктиг ажалында чугула черин көскү агитация эвээр. Ол болза, партияның болгаш чазактын политиказын чонга чедиргир-биле тайылбырларынга, мурнакчыларын болгаш бугу-дугуниң чартыкчыларын дуржулаан илереттеринге, соци-алисттиг чартыкчыларынга, чептерин илереттерге болгаш күш-ажылды кайы хамаан чок көр кижилерин, талгаларын хей-нигииниң көрүм-чүрүмүнүн үрөкчилерин сойлап илереттеринге улау укур-дузалыг.

Бо чугула ажал-херекти кайла-ла бугурулгун, ажал-агитациян сорулгазы, амырал-биле сырый холбаштыр утка-шынарлыг кыл-дыр тургускан болду. Мында ажал-херек чедиргириниң шийил-леттерин алаар. Оуну амы үеин негелдеинге душтур тургузуп турар черлер бисте Тыва АССР-де база эвээр эвес.

Аңаа хамыктын мурнуна Кызылдың электр станциязын, № 2 АТК-ла болгаш Зоринин „Чаа орук“, Улут-Хеминг Жадов аты, Барын-Хемчиктин „Болшевик“ колхозтарында партия ор-ганизацияларын хамаарыштыр болу.

Ылаңгы „Чаа орук“ колхозтун Бай-Даг суурунда библиотека-зында болгаш төп сут-бараан формалында көскү агитациянын ажал-бугу хевирлерин бөдүн, тыныгыр болгаш ханы утка-шынарлыг кылдыр тургускан. Оларда ажал-ишчилерин сорул киирген дээр-нарын, плакаттарын болгаш көзүлөс амыралындан алган көрү-дүлгө, хулааларын, мурнакчыларын чедип алган түнсилерин бижээл-терилерин, булуңнарын база хана солунуң, колхоз тө-гүзүлгөн сан-тургайлар, фактылар кирген плакаттарын, диаграм-маларын көрүштүр чараш кылган, оларын эржиреп, үе-ли эрте берген доктаамал чартып турар. Ол бугунуң колхозта пар-тия организациязынын секретарынын оралакчызы К. Ч. Зорини-нин удурулузы-биле колхозта актив кылган турар. Масса-поли-тиктиг ажалын бо чугула хевириниң мында мынар тургустунган — колхозтун планын сорулгазынын күсүлдеринге база-ла дээштиг салдарын чедирге чугаа. Бо чылдың бирги чартымында та-орукчулар районга дээр көргүзүп чедип алган.

Мындага ол-ла ажал-агитация-биле барык-ла көж турар Ленин атыг колхозта бо талазы-биле байлаа оон мырнай сых өскө. Чи-жөө, ол колхозтун Мөрөн салбырында дээр, плакаттар чок, хана солун үмөй турар. Район, колхоз бо чынын чуну чедип алыры көргүстүмүн. Хулаалары кылдырмаан. Ол бугуну мында партия эге организациязынын секретары эш Доржу тоомчага албайн турар, а СЭКП-нин Зорин райкомунун секретары эш Каңай баштаан ажалдакчылар аңаа көж турар-ла, бо таарымча чок чорукту эдер дугайында тодаргай хемчеге албаанар. Ол ышкаш „Тес-Хем“, „Өвк“, „Межегей“ совхозтарынын тепперинде, салбыр чанында дээр, пла-каттар, диаграммалар, стендлер товар, бар-ла болза, тамыктары-нын оуну оуп калгылаан. Межегейин Доржа-Халын салбырында көскү агитация барык чок.

Масса-политиктиг ажалын чугула хевиринин бирээ — көскү агитация бугурулгун болгаш колхозтун, совхозтун оңаай байлаан, үениң болушкунуна-биле душтур кылдыр тавары-

гада, чидиг, дээштиг болуу деп чүве черле билингер. Бир эвес маңаа холбаштыр алып болза, бисте чептер хей. Ак-Довурак хо-орайнын чамдык тузук объектилеринге шаг-лаа эркен чер-тер Со-веттериниң сонгулааларына, май 1-нин байырлаанынга холбаштыр-ган дээр, плакаттарын үр үеде турган маңаа тодаргай тижек болуу-тур. Ол ышкаш Кызыл хоорайнын чамдык куумчуларында болгаш бугурулгө, албан-организация терлеринин чанында чазыг-ларлыг дээр, техника талазы-биле чедип кылдырмаан, шы-нары багай плакаттарын, рекламаларын, эржиреп бижимелдерин база-ла көрүп болуу. Чижөө, № 1 чунар бажында хулаалар самбы-разынын бажында СЭКП-нин XX съездинин директивазында алган цитата ам-даа хевээр. Партияның Кызыл хооромунун бажы-нын мырнай чанында, абаанчылар-биле чарыкче кийгирген Тыва дык кырында дээр ботун чазыгларлыг. Оон-биле кайы рес-публиканың санитар-чырыдышкын бажынын урар-чечен тал-азы-биле кылдырган дээрды дыка чавыс, чамдыктары кижиниң са-гыжында чедиргир рекламалар-биле кийиргирген, олардан не-гелден күштедирери чугула. Иңгын таварында ол бугунуң со-рулгазын күсүлдеп шыдаар деп чүвени утпас херек.

Бо чылдың чанында көскү агитация талазы-биле СЭКП ТБ-га болган семинар-чөвүлел туралга оуну амырал-биле сырый холбаштырар, идейлг утка-шынарын бедирерин болгаш хама-на чидиг, дээштиг база тодаргай сорулгазын болууларынын дугайында шыгымы партиязы чугаалар болулаан. Иңчактан чер-тер ор-ганыры бо чугула ажал-херек ботунуң кичээлгени күштедирип, оуну негелдегерге душтур тургуура дээр бугу хемчегелерин алып ужурау. Көскү агитациянын бедик утка-шынарлыг, оон кылдыр-ган чечен күсүлдеп ботунуң сорулгазын харылап шыдаар кыл-дыр кылдыр аңаа бир бөдүн херек эвес, ол дээрге нарын болгаш харыскалыг ажал. Маңаа чурукчуларын, ол ажалга сонтургал-ды талантлыг кижилерин калба-биле кийиргирген, олардан не-гелден күштедирери чугула. Иңгын таварында ол бугунуң со-рулгазын күсүлдеп шыдаар деп чүвени утпас херек.

Маңаа кол чүүл—ишти кийгиргир кылдыр, утка-шынары чавыс, каяс-кой домктар бижип, чуруктар чүвүрунда эвес, оон бугурулгун азы колхозтун, совхозтун ажал-агитация сорулга-ры-биле сырый холбаштырар, эртемениң болгаш техниканың че-дишкенин мога чокка пропагандалары, мурнакчыларын дур-жулаан база чаа чүдүлгөн калба-биле илереттер болуу. Ол сорулга-биле районнарда мурнакчы дуржулаан бажынарын, кол-хозтарга болгаш совхозтарга кабинеттерин тургуура дугайында СЭКП обкомунун VI-гы пленумунун шийилчирин күсүлдеп дугайында ажалды кайла-лаа эгелдөөнүн база-ла таарымчалыг деп санап болбас. Иңчактан партия райкомнары, оон чер-терде органыры олар-ны тургуура талазы-биле практиктиг хемчегелерин алып хулаал-ды. Амы үеде республикада ол чугула хампаан — дужу ажал алышкынын болгаш иштинин маңына чөм белеткөөрүн талазы-биле күсүлдеп ишчилер ажалды чоруп турар чүве талазы. Көскү агитациянын бугу хевирлери аңаа чачырткап, өлчө улаңган турар ужурау.

ГРУЗИЯНЫН ААЛЧЫЛАРЫ

ТБИЛИСИ. Вьетнамың Демократтыг Республиказынын Национал ху-ралынын төлөөлери Вьетнамың Ажалчы чоннар партиязынын ТК-зынын Политбюрозунун кижигүн, ВДР-ин Национал хураалынын доктаамал ко-митетинин даргасынын оралакчызы Хоанг Ван Хоан баштадыр ам Грузия-да аалдап чоруп турар. Олар Грузия ССР-ин Дээди Совединин Президи-умунун Даргазы эш Дзюенинге ужурашканар. Вьетнам эштер беседа үезинде Грузия ССР-ин Дээди Совединин ажал-чорудуулазы-биле тамыш-кан.

ВДР-ден аалчылар Рустави хоорайга чораян. Төлөөнүн кижигүнери металлургия заводунуң коллективинге аалдап чораян.

Грузия ССР-ин Дээди Совединин Президиуму вьетнам өнүктүрүң алдары дээр хулаал алышкын кылган. (СЭТА)

План куусеттинген

Горький областың колхозтары, совхозтары күрүне 135 муң 200 тонна тараан садып, планын овалгазын 108,1 ху кылдыр кү-сеткен. Оон иштинде көк-тараа бол-гаш кымыл-тас 129 муң тонна. Бе-диктен өртөк-биле тарааны бүтү-нө пландан ажыр салары үргүлчүлүг турар. (СЭТА)

„Барлык“ совхоз тараа садар планын ажыр куусеткен

Барын-Хемчик районун „Барлык“ совхозунун тараажы-лары бо чылын күрүне 300 тонна тараа дужаар планын ав-густ 24-ке чедир 346 тонна кылдыр ажыр куусеткен, тараа дээр демиселе улук күш-ажылчы чедиргириниң чедип алган. Бо дээрге күрүне тараа садар планын республикада эң баш-тай куусеткен ажал-агыл болуу.

Совхоз дужу ажал алышкынын темпзин дүргедет-пишаан, күрүне шыгжамырынча тараа кинерин уламчылап турар.

ХОВУ-ШӨЛДЕРДЕ

Улут-Хем районунуң колхоз, сов-хозтарынын ситен шөлдөрүн ситен кезилдеп болгаш бугу-буру бел-гелериниң чедиргир чоруп, тараажылар дужу ажалдагына белеткөөрүн доозуп, тараа культураларын ажал-агитация кезерине кирген. Чөм бижип эге-лээр тарааларын көсөр. „Күш-ажыл-дын хосту“ колхозтун Торгалы бри-гадиза, „УТКА 25 чылы“ совхоз-тоон Ак-Турга салбырында, Жадов атыг колхозтун Чогуура брига-дазына эгелзэн. Чогуура комбай-нери А. Кызыл-оол, Д. Бирэжэй, Н. Кара-оол „СК-3“ комбайн-биле Халык-Алжыда бышкан тарааларын ажаллап ажарыкче кирген.

Оон-биле кады мал чөм кукуруза-нын кезилдеп болгаш ситосташкын эгелзэн. Амы үеде кол сорулга бо-ла кукурузаны чогуур үезинде ажал-агитация бугурулгун камтап, сит-лостап алып болуу.

„Найрал“ совхозтун Булу-Терек салбырын кукурузачылары Ай-мырлыг бугазынын суун чөп ажал-лап турган, кукурузаны сугат-биле хандырган, ылангы 52 гектар чер-ин үнүжү чогуу чаргай болган. Оон ажалдазын эгелзэн. Агаар-бой-дустун байдалы таарымча чок тур-даа, баштайгы тастыкча кукуруза-нын гадан дужуу үш күсүлдерин ажал турар. Баштайгы хунары ком-байнерлер Дажы-Нава Эрес-оол, Лоп-сан Маалыр-оол олар белик бугу-дуркут ажаллап турар. Ол салбыр-дажы болгаш Чадана автожол-агы черлериниң машиналары чедир-леп келген, дуалажып турар.

Кукуруза ажалдагыны районун өскө-дөө ажал-агитация, оларын бригадалар, салбырлар база киир-ген. „Улут-Хал“ совхозтун Хайыракан

Волганың эринтеринден — Украинане

ВОЛГОГРАД. Конго (Бразавиль) Республиказын Президентин, На-ционал революсттун шийилчирин партиянын чигинге секретары Альфонс Массамба-Деба кадайы-биле кады Волгоградка ийн хун аалдап чораян. Президент база оуну үлөп чорут-пүрү болгаш партия ажалдакчы-лары Киевче чорупкан.

Конго улустун төлөөлчүлөрүн Волгоградчылар чылы-биле утлаан. (СЭТА)

А. Массамба-Деба — Киевте

КИЕВ. Конго (Бразавиль) Респу-бликаның Совет Эвезделинге аян-чорук кылдып чоруп Президентин Альфонс Массамба-Деба Волгоградтан Укр-аиның найжылында чөдө берген. (СЭТА)

БЕДИК ШАННАЛ

Чырыдышкын органына хей чылда эки ажалдап 25 тонна бол-гаш башкы ажалында 18 чыл бол-ганы-биле холбаштыр Болди-Не-митинг хей шолазынын эргелчиги-зи О. Б. ДАНДАР-ОЛДУ Тыва АССР-нің Дээди Совединин Прези-диумунун Хулаал бижин-биле шаңнаан. (СЭТА)

ШЕФ-БИЛЕ

Чөөн-Хемчик районун „Чыраа-Ба-жы“ совхозун Хорум-Даг салбыры-нын херэжэн ажал-ишчилери мал чөмнин белеткөөнне иделкейлиг кийир туралар. Мал чөмнин белет-көөн эгелзеден бээр суурда албан черлерин ажалчы, албан-хаакчы-лары ситенирге дуалажып, шеф ажалын организастап келген.

Суурнуң чурттакчылары дышта-п күнде шеф организастап, 6 га черин ситенип бөдүн, оон 7 тонна ситенин сарааткан. Ол хун ажал-иш-бүтүгүр болган. Херэжениң ийн улук сараатты каялаан болгаш 32 кижил кол кадыры-биле 16 га чер-ин ситенип кескен. М. ДАГА.

Темпниң суларатпаан

Иштинин маңына хей ситенин бе-леткөп алыр кыш коргучу эвес болуу дээрин ажал-агитациянын ма-нына боттарынын ажалынын дур-жулазында эки бийлер. Иңчак-тан ажал-ишчилер тараа ажалда-зы-биле черелестир ситен кезил-деп дүргедип, оон темпниң сула-ратпаан турар.

Барын-Хемчиктин „Болшевик“ колхозу ситен ажалын багай эвес организастап келген. Артедийлг кижигүнери чокка чедир 896 тонна ситенин белеткөөн, ол болза планга удур 86 хуу болуу. Иңда кол кады-нын-биле ситен кезилчирер Ш. Шек-пет-оол, Х. Эрес-оол, В. Иргит хун-де нормалын үргүлчү ажал кууседип, хараган, тал аразы берге черлерин ситенин кызымак кезип туралар.

Сараат салгыкчылары С. Монген, С. Оскал-оол, Ф. Доржу ажал ху-сунде 2 тонна ситен салды үлүгү 4 тонна чедирин келген. Оон-биле чер-елестир башкы А. Европ баштаан 76 кижил составтыг аныктар брига-дазын мақтаары чугула. Бригадада аныктар ситен кезилдеп эгелзедип ол үеде чедир тура душтап ажалдап келген, ам 426 тонна чок ситенин белеткөөн. Колхоз, баштаар чери оларга өөрүп четтиргенин иле-редип турар.

ЧАА ДУЖУТУУН ТАРААЗЫ

Тамды болгаш Каа-Хем район-нарын ажал-агитация бугу-рунуң хун 192 тонна тараа Кызыл-дым сайгарыла баазында кир-ген. Оон 78 тонназы күр чор-гозу „Тимас-деден“ келген.

Каа-Хемин „Бурганга“ кол-хозу 57 тонна кымыл-тасы күр-үне саткан. Баштайгы дээринде оуну база-ла багай эвес көргүзүп деп санап болуу. Иштин-биле бо чылгы чаа дужутуу 1512 тонна тараазы сайгарыла баазынын складтарында урудуган.

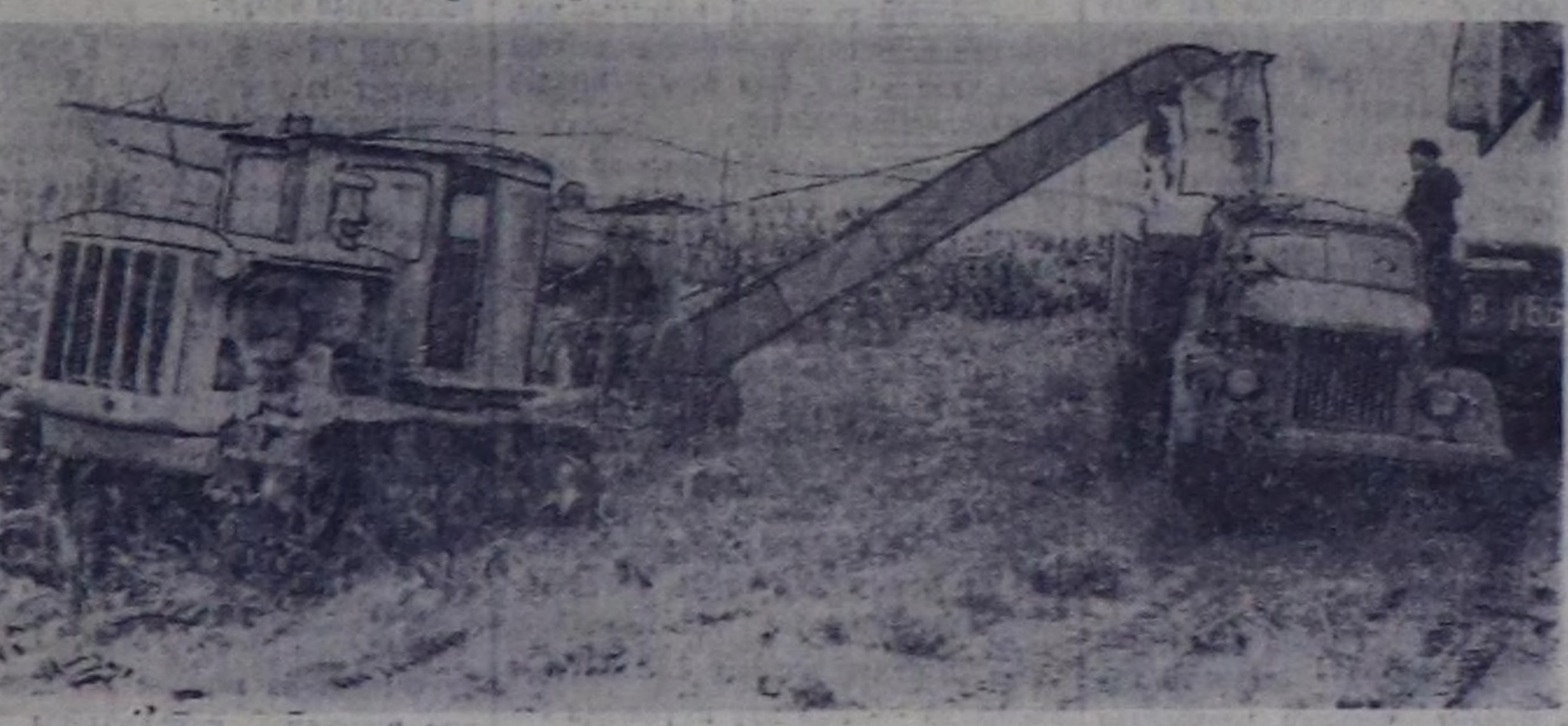
ЧЫЛДЫН КУУСЕДИПКЕН

Мал продуктуларын күрүне садар талазы-биле Улут-Хем рай-онуну ажал-ишчилери элзиң чедиргириниң чедип ал келген.

Районун ол-бо черлеринде көдөз корреспонденттер ажал-агитация-нын күш-ажылчы тинделгенин рес-пекцияга үргүлчү дамчыдып берип турар. Дүүн олар дараазында өр-үрчү мездин база дамчыткан-нар. Чүл дзе „УТКА 25 чылы“ совхозтун болгаш „Х Улут ху-раал“ колхозтун хойжулары бо чылын күрүне дук садарын планын кууседипкени.

Тодаргайлаага „УТКА 25 чы-лы“ чылда 86 тонна дук садар планын 93, „Х Улут хураал“ 34 тонна планын 39 тонна кылдыр куусеткени. Ол чедириниң өскө малчынарын сорул кийрип тур-ар.

Бистиң республикада (Сөөлүгү хуннерниң медээлери)

Чөөн-Хемчик районун „Чыраа-Ба-жы“ совхозунда кукуруза ажаап алышкыны хайышкынын чоруп турар. Совхозтун № 3 салбырынын кукуруза ажаап алышкынында ажаллап турар агрегат-

тарындан Ондар Дегенин агрегады мур-накчы болуп, ажал нормазын ажыр ку-седип турар.

ЧУРУКТА: О. Дегенин агрегадынын кукурузаны кестирип турары.

ХУРАГАН САНЫНДАН-НА БИР КИЛОГРАММ ДУН

Улут-Хем районун Жадов атыг колхоз ажал-агитация артелинин Ийн-Тал салбырынын хойжулары бо чылын төрүтүгөн хураганнарын кыргыч агаалар. Эрте төрүтүгөн хураганнарын дугу арбын болуп 1 кг дук алыр.

Анык халарчы Тулуш-Доржу-нун 550 баш хураганы кыргыттын-ган, баш бүрүздүн ортума-биле 1 кг дук алыр.

Биргичилерин кылган ажал-дын беш хонуктап түнөп, ажал-левири тысып турар.

Бригадир чугаалап тур

дыларга сугагы кукурузачы Петр Пикалов, оон эвезоунун кижигүнери Александр Рубцов, Алексей Гольцов, дуржулаагы тракторист Валентин Карпушев оларын кийрип болуу. Чогуу-на оларын инициатива-биле № 6 трактор-хуу бригаданын ажал-ишчилерин социалисттиг чарык-ка кийгирген болгаш чер ажалы-нын бедик культуразынын бригаданы деп ат дээр демисел эгелзэн. Ам үеде бригадала чарыктын бугу хемчеге-ли ажаллап кылдыган. Ол ышкаш мурнакчыларга, шыналмактал ты-пырынын хемчегелери доктаатыган. Ажаап алышкынын темпзин, оон шынарын бир ай, чедимчеге бол-дуур дээр хулааланы күштедирген.

Бисте № 5 трактор-хуу брига-дазын ажал-чорудулаагына үс-түнде айттырган. Хемчегер улу-тур-дузаны чедирген, чедирерин-лаа маргылдаа чок. Иңчактан бригадала ажал-ишчилери совхоз-лаа, хура-лаа мурнуна планын оонааларын чедиргирин күсүлдеп сорулгазын салым кылдырар.

В. СТУПИН.

Тамды районда „Межегей“ совхоз-тун 1-ги салбырын № 5 трактор-хо-у бригаданын бригадир.

Сорулгавыс мындыг

Бисте совхозтун ажал-ишчилери чедип чылдык сөөлүгү чылында ажал-агитация чедиргир уезин фондору-рын уруп алдышаан, төрөң куртка тарааны болгаш хову ажалынын өскө-дөө продуктуларын хейи бээр, а иштинин маңына ситен салым турар. Салдыр беким сорулгазын чедип алырчыга беш дугаар трактор-хуу бригаданын механизаторлары, тара-ажылары бижип бугурулгун ажал-агитация, чер ажалынын беким куу-рузынын бригадалы деп ат дээр демисел туралар.

Механизаторлар болгаш тараа-ажылар чаксы хову ажалынын үе-зинде багай эвес ажалдаанын хову шөлдөре тараанын, мылангы чугула мал чөм—кукурузаның чадагы үнүжү херчеленген турар. Ажаал алышкыны бир дугаарында бисте бригада август 17-де кирген. Бо күнүрге чедир бри-гада 300 гектар черин тараанын тавычдай кестирген-даа болза, сөөл-гү үеде болулаан сугур чартынын уркуулаан чангыс килограмм-даа тараа бастырткан. Иңчакта-даа арктан чылга боларга үнүжү черле акн 500 гектар кукурузанын гектар-бурузу 200 центер ногаан-масын

берип турары кызы

АМЫДЫРАЛДЫҢ НЕГЕЛДЕЗИ

Банды-бир чылааган-биле чогуур билигин чеди албайн барган аныктарга эртем чеди алыр ханды-лары-биле кезежэ болгаш зоолу-школаларын четкиин калбарган. Бистин республикада кезежэ өөредилге улус чырымышкын система-зында көсүк чери ээлеп турар. Ан-гы-ангы хар пазылыг, билиг-мере-жилгил кижилер билиг дээш похот-тун илдекейлиг кижилерин апар-ган. Кезежэ школаларын өөреник-чилерин саны чыл калган турум-ауу турар.

1964—65 өөредилге чылында рес-публикада аныктарнын 7 кезежэи школалары, 2 зоолу өөредилгелгит школа (Чалаанада болган Кызыл) ажилда турган. Чугле республика-нын Кызылда зоолу школалары 5-тен 11 класска чедир 1120 өөреник-чи өөренип турган. Республиканын өске-да кезежэ школаларында ан-гыда эртем чылын 2 өөредилге ком-бинады база ажиттырган. «Тилелге» совхозтун баазында ажиттырган өөредилге комбинатын 42 трактор-рист-кабайнелер, 24 чолаачылар доозуп үнгөн. Чаа өөредилге чылын-да «Чыраа-Бажы», «Найрал», «Барыс» совхозтарга өөредилге ком-бинаттары немей ажиттырган. Ол ыш-каш Чалаанада районнар аразынын зоолу школалар ажиттынар. Бо шко-ла Чоон-Хемчик, Барыш-Хемчик, Бай-Тайга, Өвүр районнар хамаар-жыр. Бо чаа ажиттынар өөредилге комбинаттарында болган зоолу школалар өөредилге чылын организа-стыг эгелзирген хой-ниги органи-зациялары санын салыр уурдугу.

Республиканын зоолу школалар-ын (директору эш Зубова) чамдык консултанттары өөредилгенин ынарын ажиттышкан. Школанын аа каар чорутуу эгелзеткен. Оол-чигенге Талдынын Арыг-Бажында консултанттары (эргелекчи Т. Н. Агапова) 76 колхозчулар өөредилге чылын чедишкенин дооскан. Мааза «Совет россия» колхозтун баштаар чери (директор В. В. Дубо-тов) болган хуандуу школанын ди-ректору эш Ягода боттарынын үдүүн кижилерин. Ол ышкан Улуу-Хемчик Арыг-Бажы, Кас-Чыраа, Хайракан, Ай-Турум консултанттарынын аадын элзэн эгелзэн.

Зоолу өөренип турар аныктарга доктамаал дуза чорутуун, сатып са-лын турар организацияларга комму-нал ажил-агы министрствонун (на-чальниги И. М. Воронцов), КТЭК (на-чальниги эш Макаренко), комплекси-

лит экспедиция чери (начальниги эш Корж) хамаарыштыра чогуур. Бо организациялардан калган өөреник-чилер күш-ажылы-биле өөредилгени чедишкенин холбап турган. Эк-спедиция чериинде чолаачы Н. Г. Бля-зов 5-ки классы 4—5 демдектериг өөренип дооскан. Респотребсоюзтун АТК-ында механик, партия органи-зациялык секретари Н. И. Дырин 5-ки классы чедишкенин доос-кан. Республиканын Дээш Судуна чолаачы эш К. Дусеней, коммунал ажил-агы министрствонун АТК-ынын чолаачы И. Н. Виктор олар өөредилге чылын эки дооскан-нар.

Ажылчын аныктарнын Кызыл-да №1 школанын (директору Л. К. Далау) өөреникчилерге быжыг билиглер дээш улуг ажылды чорудуп турар. Бо школада орус ыл болган литература башкызы Татьяна Ивано-на Коробейникова улуг дуржулгалыг, болуучу ажил-агынын мастери киж-и. Оон уруктары солун, өөредилгит эртип турар. Ук башкы урук бүрүзүн бир ызы, ханы бодамчалыг эртирпип чачкыкан. Ол өөреникчилерге не-гедилгит кижилер. Бо башкы чугле болу-учу арга-дуржулгалы-биле эвес, ха-нын болуучу сатып-саткынын чым-чаа, кижилерге эгелзэ-биле кижилгит-тиргенеринин консултант чеди алган. Татьяна Иванова болуучу коллективинде методика ажылын ууртуп, аскелерге дузалаарындан калган-да ойталайын турар.

Ол-да школанын үстүкү клас-тында химия башкызы А. Д. Комаро-ва болуучу эртемни хандыр билер башкыларынын бирээзи. Ол химия ка-бинетин эгелзеткен. Эң дөре ка-бинетинде дээш республика кон-султанттары бо школанын химия каби-нетинде Шалаан-Арыг-№1 школанын химия кабинетинде ийги чери ээлзэн (бирин чер чок болган). Бо школанын башкылары көрүзүг мате-риалдарын өөреникчилер-биле казы белеткен ап турар. Ангы-ангы эртем-нерин методиктиг каттыжышкын-нары өөредилге чылы-биле деңге ажилдап эгелзэр. Анаа илтикелер дынчыл, олурушкан уруктар дугайын база солундарда болган журиалдарла парламенттин чуглаа материалдар дугайын чугалаары чакыл агарган. Өөреникчилерин билигин тынзы-рыпче уугу кичээлгит салдыган.

Республикада уугу школаларын бирээзи Ай-Довурактын кезежэ шко-лазы болур. Эртем чылын мааза 300 аныг киж өөренип турган. Мин-

да алектростанциянын коллективин (директору А. П. Хорошевский) бот-тарынын өөреникчилерге доктамаал дуза чорутуп, билиг бедиринче ки-чээлгитин угландырган. Өөредилге-биле күш-ажылы шын холбаштырып турар бугурулгенин мурнакчыларын Хундуде самбызынга кирип ту-рар. Хову-Аксында аныктарнын кезе-жэи школанын хой-хой доозукчу-лары чуртун дээш өөредилге чери-леринде өөренип киргилзэн. Дыка хой аныктар комбинат турумда киржин турар.

Чоон-Хемчик районун Бай-Тала школанын башкылары Ондар Дан-ылонова Дырына, Монгуш Лоржуе-вич Ким, Алесанара Тукунова Мон-гуш олар хой-ниги эгелзешкын-биле кезежэи школага үш классы орга-низастааннар. Бо чылын эски клас-сы элзэн каш киж доозуп үнгөн.

Улуу-Хемчин Ийи-Тал суурга ор-ганизаастаттыган кезежэи школанын ажилы солун. Ук школанын дирек-тору Кызылдын башкы институтуна доозукчу Валентина Кыргыснова Дагбаалай. Өөредилге чылынын эге-зинде школага 102 киж хаара тут-туган. Банды-бир чылааган чок-терге урук үзүр чоруткар барып уу-ткан. Ук школанын башкылары хунуун-не кезежэи уруктар эгелзэр мурунда боттарынга быжылдаан участоктары кезип көргөп, урукка жаап шыдарас хире кижилерин билип алган, тигуржү пионерлерин органи-заастап чорудуп бээр. Бо суурда ин-телигенч човулеи уугу ажилды чорудуп турар.

Банды-бир лекция, беседа, куал-туралг амыдырал-чуртталга дээш чарыш ийкели, азы уруктар кижил-дигени, амандын аш-чемия белет-кени дээш чижетип бугу-ле ажил-дарын аразында сумелчиг, дем-биле кылын турарлар. Моон уламын-да кезежэи школага уугу, биче кижилер калбаа-биле хаара тутту-ган. Укб быжыркычына Аняй Се-рен-оол угбайнын ханы 50 чыгаан. Ол хой уругларын кижилгитин ма-дыр, не 3-ку класска эгелзеп өөр-енип, не 6-гы класска дооскан. Эң-неге пунктууунун савитары Кыр-гыс Омаанын бажы дөгерге берген болбаа-да, бо чылын 6-гы класска шилзээн.

Кезежэи школага өөредилге чылын доозулганын ийи-талчалар бай-ыралды-биле эртирпип турар. Ма-аза аттестаттары тымыс, эки өөр-ени-

генерин шалнап турар. Бо кезежэи чарыгдар ашканы Ийи-Тал сее чыз-школанын өөреникчилери колхозка ажилдап турган тып алган. Белек кылыр номнар, ойнаар кыстар са-дын алыр. Улуг кижилер мындыг чатпачыг белектерин өөрүшкү-биле хулзеп алырлар. Улуг школаларын байыраады келир өөредилге чы-лында өөреникчилерин даңзын тур-гузары-биле доозур.

Шагаан-Арыгтын кезежэи школа-зын (директору эш Деханова) өрткө-ч чылын чугле 11 эски классы, 5 өн-бирги классчылар доозуп үнгөн. Ар-ыс-кам суурда кезежэи школага (ди-ректор Л. Калбак) өөредилге чылын эгелзэн 70 киж турган болза, уапаттада чыгыс-даа киж артаган. Кезежэи школаларда өөреникчилер-ин билигин тынзырыпче ола ки-чээлгит салбас чоруткар Эрэн рай-онун Бай-Даг, Нарын кезежэи шко-лаларына тургулаан. Хундуску шко-лага багы өөренип турган, кезежэи школага чедип келген өөреникчи-лерин немеле эгелзэн чорутпайн тур-аа, ортумак школа доозарынын ажаменерин хулзеп алган. Эрэн рай-онгоо оларга аттестаттары тын-зыраанын шын болган.

Кезежэи болган зоолу школалар-да кол-ла четпес чүве ук школаларга райком, райукусом, районо болган кезежэи Советтерин, комсомол райком-нарын сатып салбас чоруп болур. Август төчүп турар болбаа-да, рай-онларда кезежэи школага өөреник-чилерин даңзын ам-даа чок. Школа-ны ара каар чоруткар кайы хой. Эр-тем өөредилге чылында 4831 өөр-еникчинин 977-зи школдан чоруп барылаан. Бугу ийитинин сее чыл өөредилгенин улус ажил-агында ажилдап турар болган чогуур өөре-дилгени чеди албайн аныктар чорук-чу он чылдарын дургунда чеди ал-дыр дээрин ажил-агылар, албан-организациялар болган бугурулгелер ууртукчулары, хой-ниги организа-циялары улус уурдугу. Кезежэи болган зоолу школаларын ажилын доктамаал контролы ап, 8 азы 10 классы киж дооскан кижилерин ажилга мурый хулзеп алыр, ажил-телевирин улаттыр төлзүр дээр, азы чыл чүдүлгенин амыдыралга ботта-нырлар чугула. 1965—66 өөредил-ге чылын кезежэи болган зоолу школалар чедишкенин эртирпип дээш амыдаштан эгелзеп организа-стыг болуру чугула.

М. САРЫГ-ООЛ.

ОЛАР—АЛГЫ ЗАВОДУНДА

Кертик-оол Кадролович Хүрекен (солагы тал-лазында) алгы заводуну коллективинде хундуде кижилерин бирээш. Ол улуг дуржулгалыг бугу-рулгени бугурулгедэ улуг харымсалгалыг учас-току харымал, кидис илтигери арыгаан аштан, хемчээп, эгелзип таарыштыр, айтыр пехте контролчу мастерлер ажилдап турар.

Иван Феоктистович Чижов аар атлетиканы 1952 чылдан бээр кылын келген. Аар чүве көдүр-енин үш хеиринге оон түнелди 310 кг. Бо спорт-смен бугурулгедэ база ийи көргүзүгү ажилдап турар. И. Чижов бугурулгедэ планин ай сындыр 150—200 хуу күсүлгит турар.

Фотолары В. РАЧКОВСКИЙНИИ.

Айтырынар — харылаал

Совхозтарга механизаторларнын күш-ажылынын телевири

«Тилелге» совхозта механизатор М. Бурбу механизаторларнын күш-ажылынын телевирине хамаарышкан элзэн каш айтырларын салган. Механизатортун ол айтырларына Тыва АССР-инд кезежэ ажил-агы министрствонун күш-ажылы телевириин талазы-биле экономисти Е. Пакратова харымала. Айтырларын болган хар-ымаары моон аалаанда парадмыс.

ХАРЫ: Кывар чуул камнап ал-ганы дээш шалнал бербес. АЙТЫР: 25—30 чылдар дургун-да ууктел чок ажилдап келген механизаторга немеле телевир бээр бе?

ХАРЫ: Тракторист-машинистер-ге ажил стажы дээш немеле теле-вир бербес. Инчалза-даа оларын чыл-чыла чеди ап турар билин-ден болган дуржулгалынан хамаа-рыштыр, тракторист-машинистерге мергелзегенин бирги, ийиги, үшкү чегерин тымыс турар. I болган II чегерин трактористтерге меха-низаттыг ажилдар ажилдап алган шалынчын кырынга дараа-зында немелден бээр: I чегерин тракторист-машинисттерге — 20 хуу, II чегерин тракторист-машинисттерге — 10 хуу. Эске ажил-дарга (тудугже, алытты-холду ажилдарычче, септелгеже) шилчт-кен тракторист-машинисттерин күш-ажылынын телевирин ол ажил-дарга күштүг болуп турар тариф саугар төлзүр. Инчалзаа тудугда, алытты-холду ажилдарында, сеп-телге ажилдап турар тракторист-машинисттерге оларын мергелзи чегерин дээш немеле төлөп бербес.

АЙТЫР: Тракторист-машинист чаа машина алган, ону магалдык хуузазы четпээде уруп каар болза, машинанын септарин болган капат тургузарын кымнык күседи-биле кылыр?

ХАРЫ: Бир эвес трактор азы эске-даа машина тракторист-машинистин хамаарышкан чылдагаан уурелген болза, оон септелгенин бол-ган капат тургузгуну ажил-агы чегерин күседи-биле кылыр. А бир эвес ук урелиншкын трактористин бугуруу-биле болган болза, сеп-телге аразынын хуузааларында хамаарыла чокка, септелгени бугу-рулгит кижинин күседи-биле кыл-дырар.

АЙТЫР: Совхозтун механизаторлары 12 ажил хунууге шөлзөн ап турар, а эске ажилдакчылар 18—24 ажил хунууге шөлзөп ап турар-дыр, оон чылдагааны чуда?

ХАРЫ: СССР-ин Министрлер Чыгуулынын 1965 чылдын февралында 19-та ундурган № 96 доктаа-мын саугар, совхозтарын болган күрүлгенин эске-даа бугурулгелерин тракторист-машинисттерге 6 ажил хунуу хемчээлгит немеле шөлзөн доктадып тургускан. Ийи-гид болганда тракторист-машинисттерин шөлзөгенин нини уругу-ледин 18 ажил хунуу болур-дур. 1965 чылдын февралын 19-ка чедир ажилдап үзеп дээш 12 ажил хунуун шөлзөгөн бээр.

АЙТЫР: Мурунда МТС үезинде техниканы урелзип, камныг эл-дэни дээш, немеле телевири берип турган болтай. Ай камдыгы?

ХАРЫ: Бир эвес үе-үелерде ажилдарын доктааттыган хемчээ-лип күсүлгит болза, тракторларын болган кезде ажил-агы машиналарын септаринин база техниктиг ажаарынын нормаларында көрдүнгөп хергендерин, камнап алганын түндүгүн тракторист-машинисттерге тракторларын база кезде ажил-агы машиналарын камныг элзизин болган эки ажилдааны дээш, кам-нап алганын түндүгүн 40 хуууун, а бригадирлерге болган оларын дуза-лачкыларына—10 хуууун (чыла

чадыс капат, хову ажилдарын ба-за техника септелгенин доосканын соонда) төлөп бээр. Чаа тракторлар-ын болган машиналарын ажилдап турда, баштайгы ийи чылдарда айтылган талелгенин чартын бээр.

Камналганы санап үндүрүдө мур-унда септелген дараазында сеп-телге чедир үенин дургунда тракторга, комбайнга, кезде ажил-агы машиналарын үндүргөп бугу-ле чарыгдарын харымалаар. Чы-жээ, үе-үенин хову ажилдарын, толаргайларга чаксы тарыганын, кур болган аныс чар аңдарынын, тараалар ажаап алырынын планын тракторист күсүлгиткен болза, алаа быжылган тракторну септаринге, ону техниктиг ажаарында болган аг-регата ажилдап турар кезде ажил-агы машиналарын септаринге план саугар 1800 рубльдин чарыгдан турар уурдугу. А херек кырында трактортун септелгенин, техниктиг ажаалтазынга база кезде ажил-агы машиналарын септаринге 1500 рубль чарыгдан болза, кам-налга 300 рубль болур-дур. Бо та-варылда тракторист 300 рубльдин 40 хуууун, толаргайларга 120 рубль шалнадым алыр апаар. Бир эвес трактор чаа болган 2 чыл чедир ажилдаан болза, тракторист шап-налын чартык кезип, толаргай-ларга 60 рубльдин алыр.

АЙТЫР: Кывар чуулду камнап алганы дээш тракторист-машинистке шалнал төлөп бээр бе?

Тарып боозадылга

Хойун тарып боозадылганы — кезде ажил-агы база бир чугу-ка камнагынын бирээш. Маа-дык чаш толун чылдын кайы үезинде ал-эглээр тарып бооза-дылгандан хамааржыр. Барыш-Хемчик районун «Большеник» колхозунун малчыны хойун тарып боозадылганын каш хонук бурунгаар эгелзэн.

Ажил-агы бо күзүн 2500 хой-ну тарып боозадыр планын. Баш-тайгы үеде 100 хой тарып боозат-тыган. Тускый курска өөренип алган техниктер Ооржак Домчут-оол, Сааа Докпак-Кара ол ажил-ды дүргөн болган шынарлыг кы-лым турар.

Дуржулга боттанышкында

МАЛЧЫНАРЫН материал-дыг сонугралыг көдүрүлгени-биле эки ажилдаан кижилерге болу-чугуур шалнадым бээр Чоон-Хемчикте «Искра» колхозтун кештирери боттарынын нини хурадынга шикитилеп дугуруш-кан турган. Ол шикитирин күс-сегелзенин амыдыралда боттанып

тарып малчынар көре бер-генер.

Чүс хойдан чүс ажил хураган-ны камнала алган хойжуларга улуг хураганарын шалналгит берилген. Мынды эштерге Дам-ды-Сурун, Шаравин, Магаз, Эр-яне хамааржыр.

Хураганнар кыргыздазы

«Найрал» совхозтун Урбун сал-бырынын кыргызда пунктуунга ар-тегенин 8 шактан кезеженин 6 шакка чедир хол хачызынын база электри кыргызда аппаратынын даа-жы ууктел чок дыналдып турар. Ол болза күсүк хураган кыргыздазын изиг түлүк чоруп турары ол. Ийи Сат Шактарга уурткан 27 ки-жи хунуун-не ажилдап турар. Хура-ганарнын дүгү эки болуп, бир ху-рагандан 900—950 грамм чедип ту-рар.

Бо ажилга Ховалды Багыт, То-мил Борбаалай, Бальчиг Мегитин база Хажыг Хурагандай суглар мерге-жилер кыргызда болуп, мурту-г олдурула чоруп турар. Ол-а ажилдап турар улустун хачызын чидишп турар Кыргыс Чуглаа ашакты демделгес арга чок. Ол

кырган-даа болза, бир-ле ажилга уугу-хууун кире берген чорур.

Электри-биле кыргыз хачылар багыт белеткетгенинен ажил сөөлү үеде чугле хол хачызынын дузады-биле чоруп турар. Оун эди, септен турар моторист Андрей Кли-шин өй-шаанда келбес, эвирик чо-руур байдалы сыргыкчыларын хо-мудалып турар. Оон ыныг чорутуун ужурундан август 14—15-те ажил-чынар шутту хол-биле кыргызан.

Кыргызда чугле суур төвүндэ эвес, салбырны мрак оларары Шанчыда, Балжыда Шаравин Би-чедейин ууртулганы-биле база чо-руп турар. Салбыраа ам-лаа 5000 ажил хураган кыргыздамын. Олар-ын кыска үеде доозар дээш, ажилды шуудалыры негеттипин турар.

М. ДАПЫН.

Дүргөн хемчег алзын

Бот-боттарынынче чугжуп туруп берген

Райукусомнун культура кил-динин эргелекчи Э. Чоодуну кабинетинге кире бердим. «Экин, дарга! Чинк, чаагы саалап олур силер бе?» деп, айтырды. Чоо-ду дарга менче көрүп келди: оон арайы-шырайы өт мышкан чидип сарыг болду. Хорадааны, хонуда-нын аакоо, холлары спиринейип олурар, динтери-даа кымылар.

— Экин, экин эртим Мергел-дей! Кайынан канчан чедип келди, моң кутурум? Менээ дузалап көр-өнүм. Мен-даа бергелзеп! Кес-Хемчин хауык культура-чыры-дышкын албай чедери кымыз удуу септелгенин, олар чуу-дер-биле хандыртышкан. «Тес-Хем» совхозтун төвүндэ клубка, кезде библиотекка чыгыс-даа кубометр олар ыш чок. Ол со-хозтун директору дегини эш Бал-чир-оол алыр ыш сөөртүр тран-спорт бээр болган киж. Ам хар дүшкүжө, соок келгиле чедир санын хонуткар арткал. Совхоз директору мээр ийи караам кызыл тыр мегелзеп каапты. Дыка-ла ка-дыг септелгени киж-дир. Бо дээр-ге, дыка-ла чептү эес зорук-тур. Моңу карчаар болуп түр сөө, чү-нү канталдымз эки итти. Мер-гелдей?—деп, даргам чыныг.

Мен баа-ла азыл тынпайн барым. Кезек кааа болганга, ай-тырдым: — Совхоз директору транспорт бээр деп алаашкынын күсүлгит-пээр чыг. Часты тазалар, чайны

«түр чүнү бодап, сатып амыр олурганым ол бөөр, Чооду?»

— Мен кужур чүнү канчаар бөөр: азым, тергем, автомашинам чок-ла болтай. 33 автомашина-ларын совхоз директорунга иле-лөгөн киж мен—деп, культура килдинин эргелекчи салды-ныкпайн харышкан олур. «Болу-мун шылаар шам-биле, кымыл, кымылгит, дөңгүлгенин-ле тур-ган болду мен ийи. Кайы анза олурар ийи мен, Мергелдей» деп, база немей кады.

— «Чоудураа колхозтун Берт-Арыгга болган Ай-Дрынте көзө клубтар, библиотекалар база бар болгай. Оларын септелген, олар ымыз камды ирети, дар-га?—деп, сонугарым.

— Ийи, байдал база багай. Бо талазы-биле колхоз баштаар чери-нин даргазы эш Сарбаа дуза чедирбозе: автомашина бербөөр. Туубу, чуга чедирин алырда бе-зин транспорт херек боор чүве-дир ийи. Транспорт анж, Мергелдей!—деп, эш Чооду бугурушп олур.

— Культура-чырыдышкын ал-бай чедери кымыз үеде таарыч-чалыг ажилдар кымыр чогуу болуң чүнү кылагын ол, дар-га—деп, сөөлү айтыргынын са-дым.

— Шынал-ла чүнү-даа кылба-ным ол чороб бе? Клубтар ам база бо кыжын соок, көдүндэ хаалчак боору ол-дур ийи—деп, эргелек-

чи адыктын сөөлүндө мунгартай чугалай-дыр.

Бо-даа олар хары берип шы-даанс дара-дыр деп бодаш, сов-хоз директору эш Балчир-оолга чедер бердим.

— Клуб маакин эвес, а Чооду-нуу-ла болгай. Клуб хамаан чок Берт-Даг ортумак школанын хе-оминин иштинде чугле 10 кубометр ыш бар. Ам 790 кубометр ыш, 100 тонна хөмүр даш шко-лага негеттенип турар. Совхозтун кукуруза ажаалдазы база эгелзеп берген. Чазын, чайны Чооду чүнү бодап, тайбын олурган кижил?—деп, директор менен ууру айтыр-дым.

Директорун таймылырын-даа, айтырларын-даа билди чалааш. «Чоудураа» колхозтун даргазы эш Сарбаага чоруп чедер бердим.

— Клубтар, библиотекалар бистин колхозтун суурларында шынал-ла септелгенин, олар туулур-биле хандыртышкан. Моон буртуууну 50 хуууун ду-лаап алыр мен, а арткан бевез хуууун Чооду боду азын. Чедер бистин районуну культура кил-динин эргелекчи ажил-агыны эвес элзеп киж-дир ийи. Эм-гежөк хой клубтар, библиотекалар бар эвес. Чедер аргаам дур тур-ган. Шуурмактын үлдүрү ком-бинатынын белеткенин кыжын бир эвес хулзеп алган, ону тан-

ныдылдып каан болза, олар ышты дун, хун чок сөөртүп ап болур-дур ийи. Культура кил-дини ышты бугуруу хулзеп-даа албайн-дыр—деп, колхоз дарга-зы таймылалдым.

Тес-Хем райукусомнун куль-тура килдинин эргелекчи болган ажил-агыларын уурту-чулары ажил-херекти шак мы-чаар бот-боттарынынче кужып калып турда, клубтар, библиотекалар кымыз белеткел чок артарынын айымында таваржыр четкен. А Берт-Даг кезде Советтин даргазы эш Дембел, Кызыл-Чыраа кезде Советтин даргазы эш Натип-оол олар бо айтыргыны ам-даа тай-бын көрү турары элзеп. «Клуб-тарын, библиотекаларын чогуур үезинде септар, олар чүдүлгенин бедеткээр, дүжүрүп алыр дуга-йында шикитилерин үндүргөп, айтышкынынын берип каан бис» деп, үстүндө кезде Советтер-ин даргалары чугалап турар-лар.

Районун культура-чыры-дышкын албан чедеринин кымыз белеткел бо хире саа-лап, байдал мынчаар бергелзеп келген үеде кымыз хемчегдерин алаа чогуур дээрин райукусом-нун даргазы эш Байыр-оол кан-чаар бодап, көрүп турар ирги? деп айтыргынын салган, бо төө-гүмү ам доозуп кайынам.

М. МЕРГЕЛДЕЙ.

НОМЧУКЧУЛААРЫН ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕЛЕРИ

Айтышкынын куусетпээннер

«Улуг-Хала» совхозтун Алдым-Шы-наа сууру Улуу-Хем районда хой чурттакчылыг улуг суурларын бирээш. Суурун төп кудумчуларын чуртгалга бажычында электри болган радио тутумнары киригенин, чурттакчылар культуруг туртпал турарлар. А суурун кымында чуртгалга бажычыны амга чедир электри чыры-биле, радио биле хан-дыртышкан.

Совхозтун коммунист күш-ажылынын фермазы деп бедик аты чеди алды дээш демисейин турар сүт-баран фермазы Алдым-Шынаа сууру-биле мырнай туудуш, ол хире-де-ле

